

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ
Катедра „Мода”

**Живописа в модата. Модни рисунки.
(Модни илюстрации. Модни скици. Модни препратки
и художествени практики)**

Александър Александров Гергинов

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд
за придобиване на научна и образователна степен „доктор”

Научен ръководител
професор Греди Асса

София, 2014

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ
Катедра „Мода”

**Живописиста в модата. Модни рисунки.
(Модни илюстрации. Модни скици. Модни препратки
и художествени практики)**

Александър Александров Гергинов

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за придобиване на научна и образователна степен
„доктор”

Научен ръководител:
професор Греди Асса

I. Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран в три глави, увод, заключение, справка за приносите на резултатите, списък с публикациите по темата на дисертационния труд и библиография. В текста са включени общо 315 илюстрации, подкрепящи теоритичното изследване. Основната част се състои от 127 стр. Приложението съдържа 144 стр. и 315 бр. илюстративен материал. Библиографията съдържа 107 източника, от които 92 литературни източника и 15 електронни материала. Общият обем на дисертацията е 271 стр.

II. Съдържание на дисертационния труд

Увод

Глава I. ДИНАМИЧЕН ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД НА МОДНАТА ИЛЮСТРАЦИЯ В ЗАПАДНА ЕВРОПА И САЩ ОТ НАЧАЛОТО НА XIII ВЕК ДО НАШИ ДНИ

1.1. Първи примери за модна илюстрация в Западна Европа през XIII, XIV, XV век

1.2. Развитие на модната илюстрация в Западна Европа от XVI до края на XIX век

1.3. Възход на издателската дейност в Западна Европа и САЩ в началото на XX век. „Златни години” на модната илюстрация през 20-те години на XX век

1.4. Модата и модната илюстрация в Западна Европа след Втората световна война и през 50-те години на XX век

1.5. Лайфстайл модните илюстрации през 60-те години на XX век в Западна Европа и САЩ

1.6. Развитие на модната илюстрация в края на XX и началото на XXI век и поява на дигиталните медии и изображения в модната илюстрация

1.7. Съвременна модна илюстрация, модната илюстрация като художествен обект. Изложба на модна илюстрация в Западна Европа и САЩ

1.8. Заключение

Глава II. МОДНАТА ИЛЮСТРАЦИЯ В ЖЕНСКИЯ ПЕРИОДИЧЕН ПЕЧАТ В БЪЛГАРИЯ И СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ ИЗДАНИЯ НА ЦНСМ ДО 1980 ГОДИНА

2.1. Поява и първи примери за модна илюстрация в женския периодичен печат в България между 1890 и 1944 година

2.2. „Славянка”, първото изцяло илюстрирано списание в България след 1944 година

2.3. Модните илюстрации в списание „Божур” между 1955 и 1974 година

2.4. Модните илюстрации в списание „Лада” между 1959 и 1970 година

2.5. Модната илюстрация в информационните издания на Центъра за нови стоки и мода между 1960 и 1980 година

Глава III. СЪЗДАВАНЕ НА ЦЕНТЪРА ЗА НОВИ СТОКИ И МОДА. ПРОФЕСИОНАЛНИ МОДНИ ДИЗАЙНЕРИ И ПРОФЕСИОНАЛНИ МОДНИ ИЛЮСТРАТОРИ

3.1. Създаване и развитие на Центъра за нови стоки и мода

3.2. СИВ (Съвет за икономическа взаимопомощ) и обменът на информация между социалистическите републики

3.3. Професионални модни дизайнери и професионални модни илюстратори в България

3.4. Владислав Шмидт

3.5. Евгения Комисаренко

- 3.6. Дориана Бакалова
- 3.7. Анна Стамболиева
- 3.8. Лиляна Попова
- 3.9. Йорданка Чернаева
- 3.10. Маргарита Симеонова
- 3.11. Изложби – дизайн и облекло, модна илюстрация в България между 1970 и 1980 година.
- 3.12. Заключение

III. Общи характеристики на дисертационния труд

Понятието „мода“ е често дискутирана тема и в специализираната литература се дефинира като социален и културен феномен с логически връзки, свързани с развитието и историята на човечеството. В настоящето модата се прилага и в целия материално-предметен свят, както и в поведението и начина на живот на индивида. Мода има в изкуството, музиката, архитектурата, интериора и редица други сфери. В модната индустрия тя съответно може да бъде разгледана в материален, икономически и художествен аспект. Богатото разнообразие на индустрията в наши дни дава възможност да разглеждаме материята като доста обширно поле с разнообразни подразделения – модна прическа, грим, създаване на десени за модния пазар, производство на текстил, производство на обувки и аксесоари, бижута, кастинг агенции за модели, моден мениджмънт, модна критика, модна журналистика, модни списания и вестници, модна илюстрация и реклама.

Настоящият текст има за цел да изведе дефиниции за модната илюстрация, както и да изведе модната илюстрация като художествено произведение, а също поставянето и утвърждаването на мястото ѝ в галерийното пространство. Несъмнено за тази цел трябва да бъдат описани и връзките на модата с изкуството и определянето на модата като едно от изкуствата в съвременето.

В статията си „Модата като изкуство... или за непреходното в стила на обличане”, професор доктор Любомир Стойков излага ясно аргументите си в защита на модата и я определя като изкуство: „Като естетически феномен модата е динамично- визуално изкуство, което има полуфункционален характер, обхваща, както прагматичните битови зони на утилитарния стил на живеене, така и високохудожествените внушения, представляващи оригинални и въздействащи артефакти, родени от създателите на високохудожествени облекла в резултат на тенденциите и трансформациите в човешката цивилизация и култура.”. Той описва и нейния творчески характер, същността на изявата на модния дизайнер, връзката между модата и другите изкуства и естетическото въздействие на модните образци.

Като вземаме предвид по-горните изложения, ще направим исторически преглед на модната илюстрация. Ще бъдат разгледани някои от най-новите тенденции, свързани с развитието и популяризирането на модната илюстрация. Също така ще проследим и разгледаме част от най-значимите за последните две десетилетия изяви на модните илюстратори и появата на творбите им в галерийното пространство. Ще разгледаме зараждането на женския печат в България и появата на първите примери за модна илюстрация на страниците на най-значимите издания през периода. Ще проследим и развитието на модната индустрия по време на промените в България след 1944 година, като ще бъде направен преглед на целите и развитието на модата в България през периода 1920-1980 година. По-голямо внимание ще бъде отделено на структурата на Центъра за нови стоки и мода, модните издания, авторите и художници на модна илюстрация между 1900 до 1970 г.

Настоящата дисертация е изследване, посветено на развитието на модната илюстрация в Западна Европа, САЩ и тенденциите, пренесени в България. Проследявайки хронологично изследването на съответните български издания, в които се публикува илюстративен и снимков материал на произведения на български и чужди автори в този период, ще наблегнем предимно на стилистичната гледна точка. Основно ще се акцентира върху

проследяване на многообразието, разновидността, индивидуалността и почерка на художниците на модна илюстрация в България. Също така ще бъдат цитирани конкретни влияния и извадки от български издания през посочения период.

Съществува риск да се създаде известно усещане за фрагментарност и накъсаност на цялостната идея на текста, но считаме, че на един такъв „фон“ ще бъде възможно изграждане на българските художници илюстратори и дизайнери на облекло, и открояването на фигурите им в полето на българското художествено пространство във втората половина на XX век.

Понятията скица, рисунка и илюстрация носят етимологията си още от латински и гръцки език. Те са и „гръбнак“ на изследването и дефинирането на понятието „модна илюстрация“. Скица идва от латинското **‘schedium’** – работа, свършена в един миг, на две на три. Понятието на латински език е дошло от гръцки **‘schidion’** – направено изведнъж, без инструмент, надраскано. Скица, картина без сенки и недовършена, отнася се и за малко есе. Другото значение на думата е много дребна част от каквото и да било.

Рисувам, от латински език **‘pingere’** – рисувам . С поставянето на подсилващата частица глаголят променя смисъла си: **‘de(pingere)’** – представям посредством имитация с линии и цветове формата, на какъвто и да е обект. Преносно – описвам или представям с очевидност, отнася се и за малко есе.

От латински език – глаголят илюстрирам идва от думата **‘illustris’** – който дава светлина, светещ. **‘Illustrare’** – давам яснота, блясък: преносно значение – разяснявам, обяснявам писмени текстове или паметници. Също така правя ясен, придавам почит и слава.

От друга страна, „мода“ като понятие има многопланово значение и в различните източници се описва по различни начини. Въпреки всичко едно от основните значения на думата е обвързано с облеклото и процесите с неговото производство и популяризиране: съвкупност от привички, предпочитания и вкусове за формите на предметите от бита, и за облеклото, които господстват през определен период. Също така думата **мода** (на латински: **‘modus’** – маниер,

норма, правило, време, ритъм), означава начин на изразяване, според вкуса, маниер на обличане и поведение, характерни за дадена епоха и начин на живот. Модата е израз на стремежа и идеала за красота. Тя е най-вече социално-психологично явление и може да служи като средство за поставяне на социални граници. С тази дума уточняваме и различните процеси и аспекти, които описват изясняващ характер на понятията моден дизайн, модна фотография, модни списания и т.н.

При разглеждането на значенията на понятието „мода” в исторически контекст можем да го обвържем съответно с понятия като скица, рисунка, илюстрация, като по този начин изясняваме феномените, отразяващи графичното изобразяване на облеклото, аксесоарите, бижутата, прическата или настроенятията, които ни създават асоциации, обвързани с широкото значение на модата.

Модна илюстрация е подробно графично изображение, което дава максимална визуална информация за едно от материалните отражения на модата и е обвързано с нейните естетически и социално-културни аспекти.

Първоначално тя има за цел да изобрази особеностите на костюма и облеклото в различни географски области, както и облеклото на аристокрацията и кралския двор. Вследствие тези изображения служат за пояснителен материал към текстове във вестници и списания, които представят начина на живот на градския човек, както и илюстрират материалите, свързани със съвети за новата еманципирана домакиня и майка. По-късно модната илюстрация е и медиатор на автора - кутюриер и през първата половина на 20-ти век модната илюстрация представя художествените му проекти на крайния потребител или клиент. След първата декада на 20-ти век редица автори и артисти разработват модни илюстрации с цел реклама и популяризиране на модни производители, модни бутици и магазини. Тези илюстрирани рекламни материали са неизменна част от страниците на списанията за мода, начин на живот, култура на четене, хранене и домакинство. След появата на серийното производство на облекло се поражда и необходимостта от професионални модни дизайнери. Те създават

проекти за модни графични изображения с по-ясна конструктивна характеристика и стават неизменна част от изработването на облеклото в производствената среда. До този момент, въпреки факта, че мнозина художници работят в тази сфера, функцията на модната илюстрация е да популяризира модната индустрия в печатните издания или да се използва в производствената среда като пояснителен етап от производството на определено облекло. След като модата заема своите сериозни позиции и става част от ежедневието на обществото, още първите модни ревюта, организирани от модния център на Пол Поаре, поставят началото на модните дефилета и седмиците на модата, където се представят най-новите дизайнерски колекции. С развитието на индустрията се появяват и понятия като модна фотография, модно списание и модна илюстрация. По този начин се оформя и нуждата за дефиниране на понятия като модна скица, модна рисунка и модна илюстрация. Тези нови прояви на модата започват да се презентират и в наши дни имаме примери за уникални и значими образци в нейната история. Безсмъртието на творбите в сферата на модната илюстрация също е важно, тъй като модата и, в частност, модната илюстрация, както и останалите изкуства, ражда своите шедьоври. Става дума за непреходните образци, създадени от Ерте, Пол Ириб, Жорж Льопап, Рене Буше, Рене Грюо, Анди Уорхол, Антонио Лопез, Дейвид Даунтън, Матс Густафсон, Франсоа Бертю, Ричард Грей и много други. Творбите на тези автори все по-често се показват в галерийна среда и по този начин се поставят редом с произведения на изящните и приложни изкуства. През 2007 година в Лондон е създадена и първата „Fashion illustration gallery”, която представя изключително и само творбите на най-изявените и известни модни илюстратори, доказали се с професионализма си. През последните десетилетия модната илюстрация е произведение, експонирано в редица галерии, музеи и обществени пространства. По този начин тези творби заемат и своето значимо място в историята на модата и изкуството и, излизайки от контекста, разширяват понятието и създават една нова значимост на модната илюстрация, превръщайки я в художествено произведение и произведение на изкуството.

Художествената стойност на този тип произведения нараства и с поставянето им в среда, нетипична до този момент.

IV. Цели на изследването

Настоящата дисертация си поставя следните основни цели:

1. Да изведе дефиниции за модната илюстрация.
2. Да осигури теоритични основи за модната илюстрация.
3. Да дефинира модната илюстрация като художествено произведение.
4. Да проследи хронологично поставянето и утвърждаването на мястото на модната илюстрация в галерийно пространство.

V. Методология на изследването

Поради сложната си структура модата подтиква към съставяне на индивидуален и оригинален метод на изследване. В настоящия труд са използвани разнообразни източници, както първични, така и вторични. Монографският подход е основателен при работа върху конкретен проблем, какъвто се явява „модната илюстрация”, извадена от общия контекст на модата.

При разработването на дисертацията е използван системен подход, спрямо който са изведени съответните заключения. Приложени са общологични методи на проучване, анализ и синтез, сравнение и обобщение, дедукция и индукция. Застъпени са сравнителният анализ, както и историко-хронологичният метод. Историографският метод е приложен до толкова, че да ни отведе до актуалния сегмент.

Литература

В настоящия труд е използвана литература, изследваща проблемите на модната илюстрация, модата и изкуството. Текстовете, свързани с историята на

модната илюстрация, модата и история на модния дизайн, най-новите тенденции в модната илюстрация, както и книги, статии и научни публикации, са прегледани и анализирани за по-голяма достоверност на изследването. За да бъдат представени най-новите тенденции в модната илюстрация, както и да бъдат описани личните стилове на едни от най-актуалните автори, бе изготвена анкета, която също беше анализирана и обобщена. До момента не е познат текст с подобна структура, изследващ и представящ проблема под такъв ъгъл.

Актуална информация относно случващото се в областта на модата и модната илюстрация предлагат всички информационни портали, специализирани сайтове и издания в интернет пространството. Голям брой от тези електронни издания бяха подбрани и анализирани, за да бъдат обобщени съвременните прояви на модната илюстрация.

VI. Кратко изложение на дисертационния труд

Увод

В увода е обособена актуалността на избраната тема, нейната практическа и теоритична значимост. В увода на дисертационния труд се изследват и разясняват основните понятия и термини, с които си служи модата, както и етимологията на понятията, свързани с модната илюстрация. Формулиран е обектът на изследването.

Глава I. Динамичен исторически преглед на модната илюстрация в Западна Европа и САЩ от началото на XIII век до наши дни

В първа глава на дисертационния труд се проследява появата и развитието на модната илюстрация в Западна Европа и САЩ от XIII век до наши дни. Хронологично се проследяват и най-значимите събития в историята на модата, които рефлектират върху естетическите, стилистичните и

художествени качества на модната илюстрация. В главата, посветена на историческия преглед, са упоменати и описани едни от най-значимите дневници, сборници, книги и издания, в които са публикувани модни илюстрации. Разгледани са и основните видове техники, използвани при създаване на модната илюстрация, в зависимост от времевия период. Описани са и влиянието на дигиталните изображения в модната илюстрация, както и най-съвременните, значими и открояващи се с индивидуалния си стил автори на модна илюстрация, работещи в наши дни. Проследени са и актуалните прояви, които поставят модната илюстрация в галерийно пространство. Включени са едни от най-значимите издания, електронни медии и изложби на модна илюстрация.

На база на систематизираната информация и анализа на последните тенденции в развитието на модната илюстрация е изведено заключението, че модната илюстрация е художествено произведение.

Глава II. Модната илюстрация в женския периодичен печат в България и специализираните издания на ЦНСМ до 1980 г.

В тази глава са описани първите вестници и списания за мода, създадени в края на XIX век. Направен е и обзорен преглед на едни от най-забележителните и значими представители на женския периодичен печат до 1944 г., за да бъдат отбелязани най-ярките примери за модна илюстрация през този период. Разгледани са индивидуалните художествени похвати и стил на отделните автори. Описано е съдържанието и значението на тези издания, както и състоянието на българската мода в съответния период.

След кризата в периодичния печат след 1944 г., като значимо, но краткотрайно събитие, се представя и появата на модния журнал „Славянка”, изцяло илюстрирано и единствено по рода си за времето си издание. През 1955 г. Домът за модели и кройки инициира създаването на модния журнал „Божур”, като изданието е най-добрият представител и платформа за публикуване на

авторски модни илюстрации, създавано на българския пазар. Освен списание „Божур” е разгледано и представено и другото, по-масово значимо, модно списание на българския пазар от същия период, а именно списание „Лада”.

В тази глава също така са изброени и разгледани поотделно периодичните и информационните бюлетини и издания на Центъра за нови стоки и мода. Описани са функциите и значението на тези списания, като е обърнато специално внимание на присъствието на авторските модни илюстрации.

Глава III. Създаване на Центъра за нови стоки и мода. Професионални модни дизайнери и професионални модни илюстратори.

В трета глава на дисертационния труд е описана структурата на Центъра за нови стоки и мода, както и целите и задачите, които си поставят неговите създатели и ръководители. Отразени са основните направления и проектантските задачи в областта на облеклото и модата, както и цялостният проект на изграждане на едно художествено произведение през периода. В тази глава е определена и ролята на художника в процесите на създаване на облеклото в Центъра за нови стоки и мода.

Изследвани са индивидуалните стилове на част от най-ярките имена сред професионалните художници–модни дизайнери в България като Владислав Шмидт, Дориана Бакалова, Теодора Бояджиева, Лиляна Попова, Анна Стамболиева и др.

Споменати са и най-значимите изложби на облекло и модна илюстрация в България през периода на съществуване на Центъра за нови стоки и мода с акцент върху примерите на модна илюстрация, представени в галерийни и обществени пространства.

Заклучение

Последните две десетилетия са свидетелство за ясното позициониране и „процъфтяването“ на модната илюстрация в наши дни. За популяризирането ѝ несъмнено помага и бързото ѝ разпространение в интернет. И въпреки, че живеем във време на дигитализирани изображения, все по-бързо развиващи се технологии, генерирани 3D изображения и импозантни, детайлни векторни и растерни многофигурни композиции, ръчно рисуваната илюстрация е в своя апогей и импонира със своята внушителност и с неповторимите си художествени похвати. Интересът към нея се забелязва и в многобройните публикации и издадените изследвания по темата. Тя е постоянно във фокуса и на специалистите по история на модата. Някои от по-влиятелните издания като *Visionaire* посвещават цели броеве в чест на модната илюстрация. Въпрос на професионален престиж за модните или лайфстайл списания е да публикуват текстове, допълнени от подходящи за случая илюстрации. По проекти на модни илюстратори се декорират и пространства, витрини, щандове на модни изложения. Модните илюстрации присъстват и като графично оформление на бита и обкръжаващото ни пространство.

Ако се върнем назад във времето и погледнем едни от първите представители на модна илюстрация Йорг фон Ехинген, Бернхард фон Брайденбах, Дюрер и Чезаре Вечелио, ще си дадем сметка, че модната илюстрация е предоставяла материал за опознаване на далечни и непознати земи и именно сборниците с модни илюстрации от този период са единственият извор, от който може да се почерпи информация относно костюмите на различни народи. Не бихме могли да кажем, че през този период модната илюстрация е имала огромен брой почитатели и е била в своя най-добър период. Определено „златните“ години на модната илюстрация са годините от втората и третата декада на XX век или по-точно годините между двете световни войни. Това са най-силните години и в колаборацията между илюстрацията и другите

изкуства. При икономическото състояние на Европа след Втората световна война и с появата на фотографията на кориците на списанията модната илюстрация остава в сянка, докато не е поставена отново на челни позиции през 60-те години на изминалия век. Под влияние на множеството значими събития в историята и икономическото стабилизиране, илюстрацията се разглежда под нов ъгъл и се създават нови естетически и стилови подходи към нея. През този период тя е неизменно свързана и с продуктовата реклама, и с рекламните кампании на различните модни марки.

Трудно е да се дефинира същността на модната илюстрация. Тя винаги е била на границата на изкуството и винаги се е разглеждала по-скоро като произведение, което не заслужава почетно място сред другите художествени творби. Такава участ доскоро са имали и други жанрове в изкуството на масовата култура като например продуктивият дизайн или дизайнът на плакати. Модната илюстрация съдържа в себе си способностите на художника-проектант и е създадена на база художествените умения на този човек. Това е и една от причините да я разглеждаме като художествено произведение. През вековете тя е обект на изследване и изобразяване от едни от най-значимите имена в изкуството като Дюрер, Холбайн, Вато, Холар, както и представителите на модерното изкуство Салвадор Дали, Елза Скиапарели, Ман Рей, Анди Уорхол и много други. Те създават незабравими модни илюстрации, шедьоври, които вечно ще останат в историята на изкуството и историята на модата. От своя страна, модните илюстратори са автори и на непосредствени и разпознаваеми в наши дни изображения, примри на които виждаме постоянно в заобикалящата ни среда. Такива неоспорими произведения на изкуството и емблематични шедьори в областта са създадени от Ириб, Лепап, Ерте, Барбие, Рене Грюо, Антонио Лопез, Мат Густафсон, Франсоа Бертю, Дейвит Даунтън и много други. Несъмнено новите имена, появили се през последната декада, ще оставят безспорен отпечатък върху следващото поколение. Поради естеството на неоспоримите примери, останали през годините, можем да твърдим, че **модната илюстрация е художествено произведение.**

За да докажем това твърдение, може би първо трябва да се вгледаме във водещите функции на традиционното изкуство и да се опитаме да ги потърсим в оригиналните произведения на модната илюстрация. Със сигурност можем да открием повечето от тези функции (естетическа, комуникативна, познавателна, информативна, социална, развлекателна, компенсаторна), в множеството примери, създадени до този момент през годините. Въпреки комерсиалната функция на модната илюстрация през по-голяма част от времето, в което съществува, и наличието на компютърните програми, които обработват изображението в синтетична среда, модната илюстрация запазва творческия си характер. Творческото начало е налице, дори понякога тези изображения да са синтез от техники и компютърни обработки. Основните средства за изграждането и остават ръчната работа, използването на молива, четката или бързосъхнещия маркер. Чрез използването на тези средства и намесата на дигитална обработка се създава уникална естетика и творческият характер на модната илюстрация се запазва.

За да подкрепим твърдението, че модната илюстрация е художествено произведение и следователно е форма на изкуство, ще споменем и довода, който професор доктор Любомир Стойков използва в статията си „Модата като изкуство... или за непреходното в стила на обличане”. Той казва: „...Трета, но не и последна посока за обосноваване на креативната същност на модата е, че като всяко творчество и изкуство тя притежава съответната публика – ценители, и потребители...”. И при модната илюстрация имаме същата силна връзка произведение-зрител. В някои случаи тази връзка е особено силна и трае в продължение на десетилетия. Кураторът и колекционерът на модна илюстрация Жоел Шарийо събира модни илюстрации като произведения на изкуството в продължение на тридесет години. В интервю за телевизия Дойче веле тя казва, че експонираните изображения са като определена песен – „ако е добра, тя те изкушава да я слушаш отново и отново”. Жоел търси контакт с модната илюстрация, водена от духовни и естетически подбуди.

Разбира се, Шарийо не е единствената почитателка на това изкуство. Посетителите на изложби на модна илюстрация през годините са стотици хиляди, като техният брой непрекъснато се увеличава. Модната илюстрация носи естетическа асоциация при прочита си от зрителя, която е доста по-сложна спрямо тази на модната фотография: „...модната илюстрация успява да улови още повече, обединявайки време, копнежи и поезия, като по този начин съумява да изрази най-точно духа на нашето време.”

България е с неоформени традиции в областта на модата. Едни от първите моделиери започват работата си едва преди 120 години, като поставят началото на модни ателиета и създаването на модни облекла, моделирането им, и претворяването им на белия лист. Голяма част от стремежите за развитие в тази област са повлияни от Западна Европа. Множеството илюстрации в първите примери на женския периодичен печат са адаптирани от френски и австрийски печатни издания. Преди този период малцина чуждестранни автори описват и изобразяват многообразието на традиционния български костюм.

Вследствие икономическото развитие на България преди Втората световна война на пазара излизат множество женски списания, които са стабилна платформа за моделиерите и за рисунки на техните облекла. Тези списания развиват културата на живот и представят най-новите предложения в модата чрез снимки и най-вече чрез илюстрации.

След 1960 година се създават държавни обединения, които наемат множество художници да проектират облекла и да създават тенденции в модата, текстила, плетивото и аксесоарите. Благодарение на информационните бюлетини и големия брой печатни издания, в които са публикувани илюстрациите и проектите на тези автори, ние имаме възможността да се докоснем до многообразието на индивидуалните стилове в модната илюстрация в България.

До средата на 70-те години на ХХ век модната илюстрация се третира като връзка между автора и изпълнителя и на нея не се обръща особено внимание. Няколко години по-късно тези проекти и илюстрации намират

мястото си в среда, където могат да бъдат видени от по-голяма група хора. Въпреки това модната илюстрация се разглежда като проект, който не може да съществува самостоятелно. Паралелно в същото време мнозина автори като Рене Грюо, създаващи модна илюстрация в Европа и Америка, вече имат своите самостоятелни изложби.

В наши дни модата е разделяна на отделни сегменти, като самата тя е поставена редом с другите изкуства. Модната илюстрация се третира в нов контекст и се поставя в галерийно пространство, притежавайки една различна стойност и ние можем да анализираме и коментираме всяка илюстрация самостоятелно. Въпреки многообразието в модата има отворено пространство за интерпретация и експеримент в модата и нейните процеси. Модната илюстрация, бидейки проекция на модата също продължава развитието си, като илюстрацията неминуемо контактува с другите изкуства и е поставена в един съвременен, нов контекст. Именно върху този момент поставя акцент настоящата дисертация.

Съвременните тенденции в модната илюстрация неминуемо се проявяват и на местна българска среда, и в авторите, които работят в областта на модата. Повлияни от тези тенденции, както и от електронните издания и медии, художниците в България създават произведения, достойни за сравнение с международните образци. Един от тези автори е Бранимир Младенов, който завършва Националната 151-ва гимназия за приложни изкуства, а по-късно и специалност Мода в Нов български университет. Неговите илюстрации са силно стилизирани и са повлияни от стиловете през 20-те и 60-те години на миналия век. Авторът смесва множество културни натрупвания от кино, стилове и автори и ги интерпретира в илюстрация с история. Неговите творби участват и са представени в множество изложби, като например Фестивала на висшата и авангардна ода и Форума българска мода между 1997 и 2000 година; „The Tote The Antidote” – 2014, „Super Ego” – Zona Cultura Fest 2014. Бранимир работи и с международни агенции и списания, като американското списание „Haute Doll”, където са публикувани десетки негови илюстрации в изданията между 2010 и

2013 година. Неговият стил е разпознаваем, като за него са характерни разработването на типажа, конструкцията и детайла в дрехата, приказността и историите, които авторът разказва.

Друг млад български моден дизайнер – Тея Божилова, започва да се занимава с модна илюстрация веднага след завършването на специалност „Мода” към Национална художествена академия през 2010 година. През август 2011 година тя създава страница във фейсбук „I Draw Fashion”, „Аз рисувам мода”. Тази платформа показва как може сам да създадеш модна илюстрация. Представя пропорциите на лицето, тялото, както и как зрителят да пресъздаде различен тип платове, видове обувки, аксесоари и прически. За всеки урок Тея създава поредица от оригинални илюстрации, които публикува в страницата си. В наши дни електронната платформа е посетена от над 4000 души от цял свят, като тепърва ще набира своите почитатели. Паралелно с фейсбук страницата си, Тея Божилова създава и сайт за шаблони и уроци за модна илюстрация със същото име „Аз рисувам мода”.

Любопитен автор със своите илюстрации е Васил Неделчев, той подписва произведенията си с псевдонима „visualcrafter”. Завършва Национална художествена гимназия „Цанко Лавренов”, град Пловдив. Паралелно с професионалното си развитие Васил работи и в областта на илюстрацията, като създава впечатляващи примери за модна илюстрация. Неговите илюстрации са публикувани в списания *Едно*, списание *Intro*, *Kanumal light* и *Squirt*. През 2009 година с илюстрациите си Васил Неделчев участва в изложби в град Бърно – Чехия. Името на младия български автор е представено и от агенцията и платформа за илюстрации „Society6” от 2011 година. По този начин Васил се нарежда в списъка с надеждни млади автори, носители на съвременни тенденции в българската илюстрация.

Сред имената на таланти, художници, създатели на мода и модна илюстрация несъмнено трябва да споменем и един от младите преподаватели по мода в Нов български университет – Кристина Савова. Кристина е възпитаник на Националната 151-ва гимназия за приложни изкуства, където завършва мода.

По-късно през, 2000 година тя завършва мода в Нов български университет. Кристина Савова е един от първите възпитаници на университета и е поканена веднага през 2003 година, отново в него, като асистент по мода, и модна илюстрация. Въпреки преподавателската си кариера Кристина Савова запазва силната си любов към модната илюстрация, и след 2005 година следват поредица от самостоятелни изложби, показващи нейната лична гледна точка по темата. През юли 2005 година тя прави първата си самостоятелна изложба модна илюстрация в Нов български университет. След 2005 Савова участва в множество групови изложби, а през януари 2011 година следва втората ѝ самостоятелна изложба на модна илюстрация със заглавие „Творчески импулси“. Две години по-късно през септември 2013 Кристина Савова прави и изложбата „Dream & Design“, където представя повече от петнадесет модни илюстрации с размер 70x50 сантиметра. Кристина има голямо отношение към експеримента, като ползва различни графични техники, смесва ги с класически материали: молив, акварел, въглен, темпера и сух пастел. По този начин авторката създава уникален стил и неовторимо излъчване на произведенията си. Междувременно Кристина Савова се занимава с многообразни дейности, свързани с представяне и създаване на модни облекла, участия в модни ревюта, а от 2001 година е асистент по художествено проектиране и конструиране на облекло в Нов български университет, където започва и преподавателската ѝ кариера.

На база прегледа на историята на модната илюстрация в България от началото на XX век и разглеждането на най-новите имена, работещи в сферата на модната илюстрация в България, описаните изложби и международни участия на български автори, и описаните световни тенденции в областта, твърдим, че **модната илюстрация е художествено произведение**, което може да се постави в контекста на другите изкуства и да присъства в галерийното пространство като самостоятелно художествено произведение.

Работата и примерите на „новата вълна“ автори, работещи в областта на модната илюстрация в България, както и международните платформи, създават

благоприятни условия за развитието на българската модна илюстрация. Организира се специален курс „Модна илюстрация” във висшите учебни заведения в България.

Множество издания и публикации спомогнаха за написването на настоящата дисертация, предоставяйки изключително ценна информация. В процеса на изготвяне на разработката основните затруднения, които произлязоха, бяха свързани с липсата на публичен архив в областта, което сериозно забави систематизирането на данните и фактите в хронологичен ред. Това се отнася особено за оригиналните модни илюстрации, създадени преди десетилетия от художниците, които и до момента все още са с неясна съдба или са погубени от нехайство или липса на култура. Поради тази причина някои въпроси и факти са останали неясни и неуточнени. Това, от своя страна, налага и ограничения в интерпретацията на цялостното творчество на българските художници през периода 1900-1980 година. Значителна част от изкуството на художниците-дизайнери, създатели на модна илюстрация в България за периода 1900-1980 година, а и след това, е резултат от тяхната личностна житейска философия и стремежи, съчетани с безспирна работа.

Българската модна илюстрация има незначителна история в сравнение с западноевропейската, но въпреки това издателите и авторите винаги са се опитвали да бъдат актуални и да създават адекватни на световната тенденция изображения и илюстрации. Първи примери за модна илюстрация виждаме в месечното списание на Елена Ушева – *Мода и домакинство* от 1898 г.. Там изображенията и гравюрите са заемки от западноевропейски издания, като качеството и дизайнът на моделите по нищо не отстъпват на илюстрираните модели от популярното за същия период списание *La mode illustree*. Паралелно с модата в Европа се развиват и модата в България. Благодарение на образованите в Париж и Виена моделиери се създават „женски списания”, които служат за еталон на културно и социално поведение. В тези издания се появяват и първите оригинални модни илюстрации на български автори. Тази илюстрация не само пресъздават типичната градска среда, но в тях можем да видим характерния

женски типаж, който се развива между двете световни войни. Новият външен вид на европейката с късата си коса и подчертаните големи очи, правата рокля с дължина над коленете и филцовата шапка са изобразени и от българските стилисти. Това определено показва, че българката се е движила „в крак с модата”.

Политическите промени от 1944 година създават спад на издателската дейност в България. Появата на конкурентното държавно списание *Жената днес* също допринася за замирането на женския периодичен печат в страната ни. Няколко години по-късно през 1955 година основателите на „Дом за модели и кройки” поемат инициативата да създадат списание, което да кореспондира с нуждите на съвременната жена и в печат влиза изцяло илюстрираното списание *Божур*. В него художничката Лиляна Попова има свободата да създава модели за по-масова аудитория. Илюстрациите и моделите на Попова се доближават до естетическите и модни възгледи на модата през съответния период. Можем да видим типичните прически, подчертана талия и обемни, разкрояващи се поли, символистични за декадата. Оформлението на моделите има за цел по-разработена дреха с конструктивни параметри, докато илюстрациите на Рене Грюо по това време са изобразени в определен интериор и са предадени с подчертан художествен маниер.

Тези тенденции се развиват и в следващите години, художниците-проектанти от ЦНСМ след 1965 година провеждат и първите си стажове в Париж в различни модни студиа. Чрез модната илюстрация авторите представят модните влияния, вдъхновени от Андре Куреж, Диор и много други световни дизайнери от 60-те. Влиянието на следващата декада, както и новостите, вдъхновени от различни източни култури и субкултурното влияние на хипи вълната също имат отражение в работата на българските автори, работещи в сферата на художественото проектиране на облекло и модната илюстрация. Това влияние можем да видим на страниците на списанията *Божур*, *Лада*, както и в голяма част от информационните издания на ЦНСМ. Илюстрации на модели с дълги, свободно падащи коси, облечени в облекла с флорални десени.

Психеделични цветови комбинации, които пресъздават имажинерни светове и нетипични пропорции, представят влиянието на свободата на духа от 70-те години.

Динамичните политически промени след 1989 година забавят темповете на развитие на модата и изобразителните изкуства в страната ни. Голям брой модни събития след средата на 90-те илюстрират световните тенденции и по време на „Форум Българска Мода” са представени дизайнерски предложения на български автори, които следват тенденциите в световната мода. Имена като Мира Бъчварова, Катерина и Боряна Цаневи са наградени с отличия за колекциите си експериментални облекла. Тези добри примери обаче не можем да видим сред създадените модни илюстрации през периода.

Все още не можем да говорим за възраждането на модната илюстрация в България. През последните няколко години на сцената се появяват автори, които могат да бъдат отличени с индивидуалния си стил и маниер на работа. Някои от тях имат и забележителни постижения на световния пазар. Благодарение на изградената програма и на база изводите от настоящия дисертационен труд можем да направим прогноза и можем да предвидим развитието на българската модна илюстрация. През следващите няколко години бихме могли да кажем, че тенденцията е имената на местните автори да достигнат и да застанат редом с имената на световноизвестни създатели на модната илюстрация.

VII. Справка за приносите на дисертацията

- Изведена е дефиниция за **модна илюстрация**
- На база проучвания на съвременната модна илюстрация и тенденциите в областта се стига до извода, че **модната илюстрация е художествено произведение**, разглежда се и нейното място в галерийното пространство
- Направена е анкета на едни от най-новите и интересни световни автори в областта на модната илюстрация на база, на която се формулира и обобщава състоянието на съвременната модна илюстрация
- За първи път е анализирана модната илюстрация в България
- На база написания труд е обособена двугодишна програма по модна илюстрация за обогатяване на обучението в областта на модата

VIII. Публикации по темата на дисертацията

Гергинов, Александър. (май, 2014) „Поява на първи примери за модна илюстрация и рисунка в женския периодичен печат в България през първата половина на XX в.”, Изкуствоведски четения 2014, Университет по Библиотекознание и Информационни Технологии, София

Гергинов, Александър. (2014) „СЪСТОЯНИЕ НА СЪВРЕМЕННАТА МОДНА ГРАФИКА И ИЛЮСТРАЦИЯ. ИЗЛОЖБИ НА МОДНА ИЛЮСТРАЦИЯ”, електронно списание на Варненски Свободен Университет „Черноризец Храбър”, секция „Изкуство и дизайн”, бр. 7

http://ejournal.vfu.bg/bg/pdfs/syvremenna_modna_grafika_vsu.pdf

Гергинов, Александър. (ноември, 2014) „Поява на първи примери за модна илюстрация и рисунка в женския периодичен печат в България през първата половина на XX в.”, Конференция по проект №2007СВ16IP006-2011-2-94 „Развитие на творчески изследователски център в подкрепа на бизнеса и образованието” съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП България – Сърбия. Нов Български Университет, София

Гергинов, Александър. (ноември, 2014) „Поява на първи примери за модна илюстрация и рисунка в женския периодичен печат в България през първата половина на XX в.” Каталог към проект №2007СВ16IP006-2011-2-94 „Развитие на творчески изследователски център в подкрепа на бизнеса и образованието” съфинансиран от Европейския съюз чрез Програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП България – Сърбия, (ръкопис под печат), Научно-технически съюз, София